

دورآموزی و یادآوری

آنچه کودک در شش سال نخست زندگانی‌اش می‌شنود، هرگز از ذهنش پاک نمی‌شود.
زولتان کودای، سخنرانی در روز جهانی کودک، ۱۹۵۳

راستش به این آسانی‌ها نمی‌توان گفت که آنچه تا پیش از شش سالگی در مغز ثبت می‌شود، هیچ‌گاه پاک نمی‌شود و چیزهای دیگر پاک می‌شوند، ولی بیایید فرض را بر این بگیریم که منظور زولتان کودای از این گفته این است که ما دریافته‌های آغاز کودکی را به الگوهای بدل می‌کنیم که تا پایان عمر همراهمان هست، اما آیا دور آموزشی هم مشمول همین قاعده است؟ آیا یادگیری از راه دور و نزدیک فرقی با هم ندارند؟ آیا ممکن است در کودکی چیزی را از راه دور یاد بگیریم و بعد فراموشش کنیم؟ اول بد نیست کمی درباره‌ی دور آموزشی و فراموشی بگوییم.

گاهی، در حالی که جلوی دوربین نشستهاید و هنرآموزگار خودتان یا فرزندتان درس تازه را شروع کرده است، ناگهان به خود می‌آیید و می‌بینید نیمی از حرف‌ها را از دست داده‌اید. در این حال به تشویش می‌افتید و ای بسا که شبیه به من، با خود بگویید کاش می‌شد دکمه‌ی برگشتن را بزنم و کمی در زمان به عقب بروم. احتمالاً هنرآموزگار هم در این روزهایش از هر چیز از آموزش آنلاین به تنگ آمده است و یکی از موضوع‌هایی که آزارش می‌دهد، همین تمرکزگریزی هنرجویان از پشت دوربین است.

پدیده‌ی فراموشی تابع چند عامل مختلف است که برخی از آن‌ها از حوصله‌ی این نوشتار خارج است. لیکن می‌توان فراموشی و حدودش را محاسبه کرد. هرمان اینگ‌هاوس، روان‌پزشک سده‌ی نوزدهمی آلمانی، نخستین کسی بود که فراموشی را به زبان ریاضیات و روان‌پزشکی توضیح داد. او این مسئله را در کتابش به نام «حافظه» به واسطه‌ی منحنی‌ای نشان داد که نرخ و روند دریافت داده‌ها و فراموش کردن داده‌ها را نشان می‌دهد.

اینگ‌هاوس می‌گوید که «آدمیزاد وقتی چیزی را یاد می‌گیرد، ظرف مدتی کوتاه این یادگرفته‌ها را از یاد خواهد برد، مگر آن‌که داده‌های تازه را خیلی زود، به صورت خود آگاهانه و ارادی به یاد آورد و بازبینی کند.»

برخی از مطالعات، از جمله مطالعات آرتور کوهن، روان‌پزشک آمریکایی، نشان می‌دهند که انسان به طور میانگین نزدیک به نیمی از داده‌های دریافت شده در جریان یادگیری را از یاد می‌برد و این میانگین در موارد حاد تا ۷۰ درصد هم بالاتر می‌رود. به این ترتیب عواملی چون فضای کلاسی و حضور فیزیکی و دقت هنرآموزگار سبب می‌شود تا همین‌که هنرجو تمرکز خود را از دست داد، خود آموزگار به سرعت متوجه شود و توجه او را جلب کند تا داده‌های آموزشی در خود آگاهش ثبت شود و پس از کلاس بتواند آن‌ها را به یاد آورد و بازبینی کند.

وانگهی، در کلاس آنلاین ممکن است هنرآموزگار نتواند به سرعت متوجه اختلال در تمرکز و توجه هنرجویش شود؛ در بسیاری موارد هنرآموزگار هیچ نمی‌تواند از راه دور تشخیص دهد که هنرجویش چقدر متمرکز است و تا چه اندازه داده‌های آموزشی را به درستی دریافت می‌کند.

بنا بر پژوهش‌های اینگ‌هاوس، نرخ فراموش‌کاری آدم‌ها به عواملی چون تیزی حافظه، اهمیت داده‌های دریافت‌شده و معناداری این داده‌ها برای فرد، و عوامل روان‌شناختی‌ای چون اضطراب و هراس بستگی دارد.

برای آن که بتوان از فراموش شدن داده‌ها پیش‌گیری کرد، لازم است تا راهبردی مؤثر اختیار کنیم. یکی از این راهبردها فاصله انداختن میان زمان یادگیری و دیگری تکرار کردن است. مقصود از فاصله انداختن این است که هنرآموزگار درس را یک بار برای هنرجو بیان کند و پس از این که محتوای موردنظر را منتقل کرد، درنگی کند و پس از استراحتی کوتاه، بار دیگر این محتوا را تکرار کند. این راهبرد مستلزم زمان‌بندی دقیق کلاس است و گاهی کار آموزش را دشوار می‌سازد. راه دیگر ضبط داده‌های آموزشی توسط هنرجوست.

گاهی بد نیست که هنرجو در حین برگزاری کلاس، صدای هنرآموزگار خود را ضبط کند و گفته‌های او را در موقعیت مناسب بار دیگر گوش دهد تا داده‌های دریافت‌شده را به یاد بیاورد و آن‌ها را به حافظه‌ی درازمدت خود بسپارد.

افزون بر این‌ها، زمان عرض‌هی داده‌های کلاسی هم بسیار اهمیت دارد. اینگ‌هاوس دریافت‌ه بود که نکاتی که در اول و آخر جلسه‌ی کلاسی عرضه می‌شود، بیشتر به یاد دانش‌آموز می‌ماند. از همین رو بد نیست که هنرآموزگاران هم به یاد داشته باشند که کدام موارد و مفاد آموزشی را در چه هنگامی از جلسه‌ی کلاسی بیان کنند که از یاد نرود.

به هر روی، هنرجویان و والدینشان برای چیره شدن بر مسئله‌های ناشی از فراموشی همواره می‌توانند داده‌های آموزشی را تکرار کنند و از دست رفتن آن‌ها پیش‌گیری کنند.

